საკოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო ნახატებიანი გაზეთი გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 15 აპრილი 6 1897 წ. № 15

შინაარსი: სიით მივისწრაფოთ? გ. წერეთელისა.—სხვა-და-სხვა ამბავი.—პოლიტიკური ქრონიკა მიზეკვალისა.—„ევროპელნი“ კორესპონდენციები.—თეშერი სიმღერები, (შემდეგი)—არნოლოგიური მოგზაურობა აპრ. ქუთაისელისაგან.—პიტორნი გოგებაშვილი და მისი „ხრიკების ხეხელა“ გ. წერეთელისა.—ჩვენი დროის სიმშიერის მოგვი, ლეგენი ი. ევდოშვილისა.—ბიბლიოგრაფია, ბ. ს—ბესი.—წერილი რედაქციისა მიმართ, მოდინახელისა.—შეცდომის გასწორება —განცხადებანი.

სიით მივისწრაფოთ?

ვით მამალი სხვის მამალსა
დამეჯერდეს და წაეკიდოს,
ვეს სიკვლის და ოვით იკვმოს,
დაქორწოს და დაეკიდოს;
რა ორივე დადალულნი
ბალლმა ნახოს, ბორი ჭკიდოს...
ეს მოეკვა ორ მეზობელს,
ერთმანეთს რომ წაეკიდოს.

დ. ტურაშვილი.

ეროსი სუბრძნეთის კარიდის ფლიგელ-ადუტანტი, კრიტოსის ბაბმოსეთ სარდალი.

ეილი ხახვის ბრასისაო, რათ იქნება „ბაქრისაო“. სწორედ ეს ანდაზაა ახლანდელ ქართველ-სომეხთა გამწვეულებულ ბრძოლაზე ზედ გამოჭრილი. რას უნდა გამოელოდენ ან ქართველები, ან სომხები ამ მოუფიქრებელი ეროვნული ბრძოლის ატეხით? საკითხეაია, ეის უნდა არკოს ასეთმა უახრო ბრძოლის ატეხამ? ეინ უნდა დარჩეს მოგებული? გარდა ერთმანეთის საშეილშვილოთ გადამტერებისა, ერთმანეთის ადრე და მალე მონელებისა ამ უახრო ბრძოლაში სხვა არა ჩანს რა. ნათქვამია, ღმერთი რომ კაცს, ან მთელ ერს, გაუწყრება, პირველათ გონებას წაართმეესო. მართლაც, არც ერთი ჭკუთა მყოფელი კაცი ამ დროს აპრიალებულ ცეცხლზე ზეთს არ დასასმდე. ყველაზე სამწუხაროა ის არის, რომ ეინც მართლა ჩვენი ერის ბუნჯათ მიგეჩნდა, ეისაც საკმაო სიბრძნე ტ შორსგამჭერტელობა მოეთხოვებოდა, ეისგანაც ამ გამწვეულებულ დროდ-ამ-ში სანუგეშო პასუხს ველოდით, დინჯის და ბუჩქარებელი მსჯელობის მოსმენას ეფიქრობდით, ის ყველაზე უფრო ამჩატებული გამოდგა, და ზნეობრივ-გონებრივის სამოსლისაგან სრულიად გაძარცვულ ღატაკათ ვეეჩენენა.

ეაი ჩვენი გონების დაბნელებას, ეაი ჩვენს მოსწრებას!

—

რა შუაში იყო, ქალაქის არჩევანების გამო რომ ქართველ

სომეხთა შორის ბრძოლის დროშა აიფრიალეს. რა ჰქონდა საერთო ქალაქის არჩევნებს იმ ეროვნულ გამწვეველებულ ბრძოლასთან, რომლის აღძვრა ქართველებისა და სომხებისთვის მიუცილებლად დამამზადელი და გამანადგურებელია. ყოველ ჩვენ მოწმინაე მოალეფეს ᲩᲔ ყოველ გონებაზეფხიზელ კაცს უგნური ჩხაველისთვის თავი უნდა მოერიდებინა. განა „თფილისის“ და „ცნობის“ ფურცლების ჩვახეს უნდა აჭყოლოდენ დინჯი „იეერიისა“, ან „ნოეოე ობოზრეენის“ რედაქტორები, რომ ერთი მეორეს დაეტაკენ და გვაროვრობაში მტრობისა და შურის თესლი ჩათესეს? ყველაზე პირველთან იმათ უნდა აეწონათ, რასაც ამბობდენ. დღეს იმთ ორიეეს საქართველოს ერის საუკეთესო წარმომადგენელთა შორის მოაქვთ თავი. ორნივე გვაროვნებით საუკეთესო საქართველოს მამულის შვილებთან ირიცხებიან. როგორც ᲩᲐᲥᲐᲕᲐᲫᲔᲑᲘ, ისე თუმანიშვილები ყოფილან აქამამდე საქართველოს საუკეთესო მამულის შვილებთან. ორსავე გვარს საკმაო გმირები წამოუყენებია ყოველ საზოგადო ასპარეზზე საერთო საშობლოს საკეთილდღეოთ. ამელოთ საქართველოში გინდ მხედრობის ნაწილი, გინდ სამოქალაქო, გინდ ლიტერატურა, ყოველგან ᲩᲐᲥᲐᲕᲐᲫᲔᲑᲘ გვარის ᲒᲘᲓᲐᲛᲔᲠᲘ თუმანიშვილის გვარიეა. ჩვენი მეფეებიც დროიდან დროამდე ასე ყოფილა; დღეს კი რათ უნდა იყოს სხვა ნაირი? განა ᲩᲐᲥᲐᲕᲐᲫᲔᲑᲘ, ან თუმანიშვილებს ᲩᲐᲓᲠᲔᲑᲐᲗ ეიდაც ლუკმა-პური საბიერთან გადმოვარდნილ ხეიგოგს და მარგალისსკუას ბაზრიულ მუშტი-კრიეეში მხარი მისცენ და ორ მეზობელ ერთა შორის მტრობა ჩამოაგდონ? ნუ თუ არ იციან, რომ ეი იმათ უმრთლეველესო ბაასს ყურს უგდებ? მერე ეისთვის არის სასარგებლო ასეთი დაპირდაპირება ორი მეზობელი ხალხისა, რომელთაც რამდენიმე საუკუნეებით ერთათ ᲩᲔᲪᲮᲝᲠᲔᲗᲐᲗ, ერთათ უბრძოლეთ გარეშე გამანადგურებელი მტრის წინააღმდეგ?

გადაშალეთ, ბატონებო, საქართველოს ისტორია და შეიტყობთ, რომ მას აქვთ, რაც ქართველსომეხთ ქრისტიანობა მიეღიათ, მთელი ათასი წელიწადი იძულებული ყოფილან საქართველოს მეფეთა დროშას ქვეშ ერთათ ᲔᲛᲘᲜᲔᲓᲔᲜᲗᲐᲗ, ერთათ გამკლავებოდენ შემოსეულ მტრებსა. ჩვენი ისტორია ამასაც თვალსაჩინოთ გვიხატავს, რომ, როცა ქართველები და სომხები გაცალკეევებულან, ან ერთმანეთზე იერშინი მიეტანიათ, მათი აღსასრულის დღეც მაშინ მოწეეენია.

ქალაქის მომაეალი არჩევნები მაინც რა საეროთ გასაშეეებელია, — რომ საუკეთესო წარმომადგენელნი ქართველთა და სომეხთა ერთმანეთს თავებს ამტერეენენ. ნუ თუ ეს ამბავი ან სომხების, ან ქართველების ბრალია? სრულებითაც არა, არა-ერთხელ გვითქვამს და კიდეც გაეიმეორებთ, რომ ქალაქის არჩევნებში უთანასწორობის მიზეზი თეით საქალაქო კანონმდებლობაა, რომელიც გამოიცა 1892 წელს და რომელმაც თეით პეტერბურლის საარჩევნო კრებებში მოახდინა გამწეაეება; ბეერმა ქალაქის წარმომადგენელებმაც ხელი აიღეს სამსახურზე. ქალაქის თავი რომ ეეღარ ამოირჩიეს ხმასნებმა, თეით მთავრობა იძულებული შეიქნა თავი თეითონეე ამოერჩია. მაგრამ იქ ფიქრათ არაეის ზოსელია, რომ არჩევნებში უსწორ-მასწორობის მიზეზი ან პეტერბურლეში მეცხოერებ გერმანელებისათეის დაებრალებინათ, ან ეესტონელებისათეის.

საქმე იმაშია, რომ 1892 წელს გამოცემულმა საქალაქო წესდებულებამ 1870 წლის საქალაქო წესდებულება ძალიან შეაეიწროვა. ახალი კანონის ძალით, ცენზი, ანუ არჩეეის უფლება, უფრო შეძლებულ მეპატრონეებს დაუმკეიდრა, რომლის გამო ღარიბი, ფრიად განათლებული და საქმის მცოდნე წოდება გამოირიცხა არჩეეანის სიებიდან და ქალაქის გამგეობა შეძლებული ეაჭრების ხელში ჩაეარდა. რაც პეტერბურლში მოხდა, ის მოხდა თეალისმაიც; არც მეტი, არც ნაკლები. მხოლოთ ეს იყო, რომ ჩვენ ქალაქში უფრო შეძლებულნი გამოდგენ სომხები ᲩᲔ კანონმაც იმათ დასაკუთრა ქალაქის მეურნეობა. მაშ აქ გვართა ბრძოლა რა შუაშია? განა თეით სომხობაში კი არ დარჩენ არჩეევნს გარეშე მომეტებული ნაწილი შეეძლო განათლებული და განეითარებული პირებისა? მერწმუნეთ, ისინი ჩვენზე კიდეე უფრო გამწარებით ებრძეინან თავის შეძლებულ სომხებს, რომელნიც ღარიბ ახალგაზდა და გონებაგანეითარებულ სომხებს გზას არ აძლეევენ არც ბანკებში, არც ქალაქის გამგეობაში და არც საკონსისტორიო სასულიერო დაწესებულებებში. ეს ახალი განათლებული, მაგრამ ღარიბი თაეობა სომხებისაა პირველი ქომაგები შეიქენენ ქართველებისა ამ ოთხი წლის წინათ; ისინი ახლაც დიდათ სასინარულოთ მიიმჩნეენენ, რომ ქართველი ამომრჩეველები იმათ მხარს დაუჭერდენ და ერთათ შეებრძოლებოდენ შეძლებულს ძველს თაობას სომხებისას. მაგრამ, საუბედურთო, ჩვენი ქართველების განათლებული მეთაურები მეტათ გულ-დაუდგობელთან უკეკერიან სომხის ახალთაობას. რა დასაფიცავია, რომ ჩვენმა პუბლიცისტებმა ისე გაამწეაეეს საქმე ამ ბოლოს დროს, რომ ყოველი სომეხი მოალატეთ ᲩᲗᲕᲚᲘᲐᲗ და აღარფერში ენდობიან. ეს ამტკიცეს მხოლოთ ჩვენი დროის განათლებული ქართველების უმრეიკარობა, რასაკვირეველია, დასალეეთის საქართველოს ინტელიგენცია თავისუფალია ამ სენისაგან და ყოველ განეითარე-

ბულს იმერელს დიდ უბედურებათ მიაჩნია ქართლ-კახეთის ინტელიგენციის ასეთი ეიწრო შეხედულება.

როგორც ახლა, წარსული არჩევანებიაც ბევრს ეცადა სომხის განვითარებული ახალგაზდობა, რომ ქართველებთან ერთათ ემოქმედნათ თაეიანთ ძველი პარტიის წინააღმდეგ, მაგრამ სამწუხაროთ ქართველები არამც თუ არ ენდვენ, დიდი შეურაცყოფაც კი მიაყენეს მოლაპარაკების ზეროს.

მაშინ სომხის ახალგაზდობამ პირადათ მე დამაეალა, შუამდგომლობა გამეწია ქართველებსა და სომხის ახალგაზდა პარტიას შორის. როდესაც ქართველ ხმოსნებს კრება ჰქონდათ, მე მიეედი მათთან მოსალაპარაკებლათ შეერთების გულისთვის. მაშინ ქართველ ხმოსნებს თაოსნობდა პატიეცემული ნიკოლოზ დაეითის ძე ზუბალაშვილი, რომელსაც დიდი ბრალი ედება იმეროთ ქართველებსა და სომხებს შორის მტრობის ჩამოგდებაში. დაეძარი თუ არა ენა მოსაერიგებლათ, ზუბალაშვილი გაფიცხდა და არასფრის ნაირათ არ იკადრა ახალგაზდა სომხის პარტიასთან ერთობა. ამას შემდეგ ქართველებმა უარი თქვეს კენჭის ყრაზე; თეით თავადი ილია გრიგოლის ძე ჭავჭავაძე უარს ეერ იტყეის, რომ მაშინ სომხებს ის ქალაქის თაეთ არ ჰსურეებოდესთ. ამას შემდეგ რა მნიშვნეელობა აქეს ახლანდელ გამომქმედენებს, ეითომც საქალაქო გამგეობა სულ სომხებმა ჩაიგდეს ხელშია. მაშინ რაკი ქართველებმა საარჩეანო ყუთები აღარ დაიდვეს, არც ილია ჭავჭავაძემ ისუოცა ქალაქის თაეის კანდიდატობა,—ქართველების მაგიერათ სხვები უნდა აერჩიათ, მაშ ეისი ბრალია, რომ დღეს ქალაქის საბჭოში და გამგეობაში ქართველები არ არიან. უეჭველათ, თეით ჩვენი ბრალია და ჩვენი უმართებულო გულდიდობისა, ჩვენი უნიადაგო კეეფნა-ტრაბახობისა.

ერთათ ერთმა მე გავბედე მაშინ ქართველი ხმოსნების ასეთი უტაქტო მოქმედების გაკიცხვა და, რაც დამემართა, ყველამ უწყის. გაზეთმა „ეიერიამ“ საქმეენთან გამოაცხადა, რომ გიორგი წერეთელი გარიცხულ იქმნა ქართველობისაგანაო. ასეთი შედეგი ჰქონდა ჩვენს უკედო ამპარტაენობას მაშინ. გაეიდა ოთხი წელიწადი მას აქეთ. დღეს მაშინდელი ჩვენი უტაქტო მოქმედება ყველას სასინანულოთ გვრჩება. მაგრამ ჭკუა მაინც ეერ ეისწაელეთ. დღესაც იმავე შეცდომებს ჩადეიართ. და კიდეე უარესსაც, როგორც მაშინ. იმის მაგიერათ, რომ სომხებთან მშვიდობიანი თანთბრი გაემართოთ, შეეთანხმდეთ ამოსარჩეე კანდიდატებზე, ქალაქის მცხოერებთა კეალობაზე გავანაწილოთ სომხებისა და ქართველი ხმოსნების რიცხეი, ჩვენ აეყოლიეართ ვინღაც გადმოეარდნილ ხეიაგოგებს და მარგალისსკეტს, რომელთაც საქართველო-სომხეთის ბედიღბალზე იმდენათ შეტეიეთ გული, რამდენათაც თათრებს ბერძნებზე.

გ. წერეთელი.

სხვა-და-სხვა ამბავი.

კუკასიის ჭეშის მიწის რკინის გზის გაკეთა ქუთაისზე.

ᲒᲘᲠᲘᲔᲗᲘᲡᲐ, როცა ფოთი—თბილისის რკინის გზის ხაზი დამტკიცდა 1865 წელს, იმ პროეკტში ეკეე მოხსენებული იყო, რომ უსათუოთ ეს რკინის გზა ქუთაისზე უნდა გაყეანილიყო. იმ დროს ქუთაისის ღენერალ ღუბერნატორთ თ. სეიატოპოლკმორსკი ბრძანდებოდა. მას ძალიან მოწონდა აჯამეთის მამული და, რადგან თეით აპირებდა იმერეთში დასახლებას, ამისთეის მთავრობას თხოედა ამ სახელმწიფო მამულს. თ. სეიატოპოლკმორსკის დიდი სამსახური მიეღოო და მთავრობის წონაშე და მართლაც აჯამეთის მამული ეგოძა მას. მისი გაელენით ფოთი-თბილისის რკინის გზა აცდა ქუთაისს და გაეიდა აჯამეთში. თუმცა ეს ადგილები საშინელი ჭაობიანი, უდაბური და დაუსახლებელი იყეენ, მაკრამ ეს იმედიც ჰქონდათ, რომ, რაკი რკინის გზას გაიყეანდენ, უდაბური ადგილებიც დასახლდებოდა და ჭაობებიც გაშრებოდა; მხოლოთ ეს ეერ წარმოიდგინეს მაშინ, რომ ყეერილა და რიონი საშინლათ აწეებოდენ ამ ადგილს და რკინის გზის ხიდებს არ დამაგრებდა, რომლის გამოც მომაეალში თეით კაკეასიის რკინის გზას დიდი ზარალი მოელოდა. ამ სახით ფოთი-თბილისის რკინის გზა აიცილეს მჭიდროთ დასახლებულ იმერეთის ადგილებს და მასთან ქუთაისსაც.

როდესაც ხელმწიფე იმპერატორი ალექსანდრე მეორე მობძანდა კაეკასიაში 1872 წელს და ინება ქუთაისის მოხილეა, ის ჩამოხდა რიონნის სადგურზე, საიდანაც წაბძანდა კალასკით საღორიის გზატეკლოთ ქუთაისს. როდესაც ხანგრძლეი ტარება შეხედა, ხელმწიფემ თურმე უსაამოენთ ეკითხა, ასე შორს ქუთაისის ქალაქზე რათ აუგიათ რკინის გზის სადგურიო. მაშინ მოახსენეს, რაშიაც იყო საქმე. ხელმწიფემ თურმე წარბი შეიჭმუხნა და ბძანა: რკინის გზის ტოტი მაინც გააკეთეთ ქუთაისამდისო. ყველაზე უფრო უსაამოენო ის არის, რომ ეისთეისაც ქუთაისს აკილდა რკინის გზა, ისაც მაინც არ შერჩა აჯამეთის მამული, რომელიც ჩაეკარდა ხელში ანა-

ნოვებს. ესენი კი ახლა ძალიან თავ-გამოდებულნი არიან, რომ რკინის გზის ლიანდაგი მათ მამულს აჯამეთს არ აშორეს.

***

თელავიდან იწერებიან, რომ იქაური ქალაქის ახალი საბჭო გულდასმით ვერ ეკიდება ქალაქის საქმეებს. ხშირათ დაინიშნება ხოლმე ერება და ხმოსნები კი არ მოდიან. ყველაზე გულგრილათ იქცევიან ქართველები. სომხები ხმოსნები კი მეტიც არიან და უფრო ერთგულათაც ეკიდებიან ქალაქის მართველ საქმეს. ამ დღეებში თელავის საბჭომ ამორჩია ქალაქის სახლების დამფასებლებათ: კირაკუზოვი, ბეკანოვი, მატკოვი, ბეგიჯანოვი და ყაზარიანი; ხოლო განკარგულების მომზდენლებათ ამორჩიეს მიღდისოვი, ყულიჯანოვი და ცისკარაშვილი. ამავე სხდომაშიეე ნება დაურთეთათ სამხედრო წოდებისათვის ახალი არხი გიიყვანონ თელავში.

***

კაკასიის რკინის გზის გამგეობას შეუთვლია სახელმწიფო რკინის გზების გამგეობისთვის პეტერბურგს, საჭიროა ნება დაგვრთოთ ოცი ათასი მანეთის დახარჯვაზე, რომ შავი ჭირის მოსარიდებლათ სხვა-და-სხვა დაწესებულებები და მოწყობილობანი გაემართოთ რკინის გზაზეო.

***

კაკასიის რკინის გზის საქალაქო სადგური უნდათ გამართონ ერევნის მოედანზე ტერ-ასატროვის სახლში.

***

აპრილის 20 და 27 გაიმართება ცხენების მარული (დოღი) დიდუბეში. ჩრდილოეთ კაკასიიდან მეზვადებიან სანაქებო ცხენების მოყვანის გასაჯიბრებლათ.

***

ამიერ კაკასიის რკინის გზაზე 6 მაისიდან შეიცვლება მატარებელთა მიმოსელის წესი-ეიგი.

***

ამიერ-კაკასიის სტუდენტთა დამხმარებელი საზოგადოების განზორციელება დაბრკოლდა. საზოგადოების პროექტი პეტერბურგში არ დამტკიცეს და ეს ამბავი მთავარ-მართებელს აცნობეს. პროექტის შემადგენელთ განზოხახეა აქვთ, ხელ-ახლათ აღძრან ამ საქმის შესახებ შუამდგომლობა პეტერბურგში. („Нов. Обозъ“-).

***

გაზ. „ივერიის“ წერენ ახალციხიდან. ქ. ახალციხეში ძველის ქალაქის (რაბათის) პირ დაპირ, მდ. ფოცხოეს გალმა ერთი სასარგებლო მაღნის წყალი გამოდის ძველი კედლიდან. ამ წყაროს ვეერდით ძველთვე ქართველების სამლოცველო იყო, პატარა ნიში და სენაკი, ამიტომ ქართველები ჰპატრონობდენ ამ ადგილს, ხოლო წყალი ყველას უფასოთ მიჰქონდა და სამლოცველოს შემოსავალს კი (აქ დიდძალი ხალხი ლოცულობს) ქართველი ამოვდელოება იღებდა. ამ მარტის დამდეგს ეიღაც ახალციხელ სომხებს ღამე მიუტანიათ და ამ ნიშში თავიანთი ხატები დაუსვენებიათ, მიუტანიათ აგრეთვე მასალა, სამლოცველო გადაუკეთებიათ, დაუდეეთ ზედ საკეტი და ძალათ დაპატრონებიან. ახალციხის ბლალოჩინს მ. ხუტუტაშვილს ამის გამო საჩივარი შეუტანია საქართველოს ეპარხოსთან“.

***

იმავე გაზ. „ივერიის“ სიტყვით სოხუმში ახალი სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების წესდება საზოგადოების დამაარსებელთა (22 კაცია) ქუთაისის გუბერნატორს გადასცეს, რომელმაც წესდება მთავარ-მართებელს გაუგზავნა განსახილველათ. მთავარ-მართებელმა წესდება კიკასიის სამეურნეო საზოგადოებს გადასცა გასასინჯავათ. სამეურნეო საზოგადოებას სასარგებლოთ დაუნახავს, რომ ახალ სოხუმის საზოგადოებაში წევრებათ არა მარტო მეურნენი იყვენ მიღებულნი, როგორც წესდებაშია მოხსენებული, არამედ ყველა მსურველენი. გამინჯული წესდება უკვე მთავარ-მართებელს გადეცა დასამტკიცებლათ.

***

რედაქციამ მიიღო შემდეგი ახალი წიგნები: ბუნების საოცარი და მრისხანე მოვლენანი ნ. რუბაკინისა, თარგმ. სეე. ჯუღელისა, ათი სურათით (ფასი 10 კაპ.); „ეკაკი“ ზ. ჭ—ისა, პოეტის ბიოგრაფია (ფასი 15 კაპ.); ამირან-დარეჯანიანი, მოსე ზოანელისა, გამოცემა ზ. ქიბერაძისა (ფასი 1 მან.); ჩვენმა დაფლალამ, გამომცემელმა „ამირან-დარეჯანიანს“ ჩვენ ხალხში გავრცელებული ამირანის შესახებ თქმულებანი დაუთოო, რიცა ძვირფას მასალათ გამოადგება ჩვენი სამშობლოო მწერლობის მკვლევართ.

ამირან-დარეჯანიანი ახლა პირველათ გამოიცა ჩვენში და ძლიერ სასიამოვნოა, რომ ჩვენ ხალხს საშუალება აქვს, თავის ძველი მწერლობის ძეირფასი ნაშთი გაიცნოს. რედაქციამ მიიღო აგრეთვე მამა გუბრიელის თხზულებანი, ქუთაისის ამბანგაგობისაგან გამოცემული. წიგნში პოეტის ლამაზი სურათია ჩართული და წინ უძღვის მისი ბიოგრაფია და დახასიათება, ბ. იონა მეფარეკისაგან შედგენილი. გამოცემა სუფთა არის და ღირს ერთი მანეთი. ამ წიგნის შესახებ შემდეგ მოველაპარაკებით მკითხველებს.

პოლიტიკური მიმოხილვა.

ეაც უფრო დრო გადის, ისე უფრო მწვავდება ალმასაღელეთის საქმეები. ამ ქვეყნათ საბერძნეთის ვმრიელ თავ-განწირულობაზე არის მიქცეული მთელი ქვეყნის ყურადღება. არავინ არ იცის, რას მოგვიტანს ხვალინდელი დღე, მხოლოთ ეს კი თვალსაჩინოთ დამტკიცდა, რომ იქ, სადაც ბრძოლა ამტყდარია უსამართლოების მოსასპობათ, მთელი ევროპის ძლიერ სახელმწიფოთა ერთობით მოქმედებაც ვერას აწყობს. ამის მიზეზი ის არის, რომ პოლიტიკური ანგარიშები, რაც უნდა ძლიერი ხელი მფარველობდეს მას, ერის სამართლიანის გულის-წყრომასთან მაინც ვერ მოვა. აქ მმართველი სახელმწიფოს გულის ფაღილი თვით ერის სურვილებს არ ეთანხმება და ამის გამო იგი მიუცილებლათ უნდა დამარცხდეს. ასეთია ახლანდელი ევროპის სახელმწიფოების და იმათი ერების ურთი-ერთობა. სახელმწიფონი ადგანან იმ გზას, რომ კანონიერი, მაგრამ უსამართლო უფლება ოსმალეთის სახელმწიფოისა შეურყეველათ დაიცვან ბერძენთა უკანონონო მოქმედებისა, მაგრამ მათი სამართლიანი გულის ფაღილის წინააღმდეგ.

კრეტოსის კუნძული არის ბერძნების მიერ დასახლებული; ძველთაგანვე ეს კუნძული იყო შესისხლ-ხორცებული საბერძნეთის სახელმწიფოსთან. შემდეგ უბედურმა გარემოებამ ეს კუნძული ჩაიგდო ოსმალეთის ხელში, რომელიც მუდამ უსამართლოთ ექცეოდა კრიტოსელებს. საბერძნეთმა ეეღარ მოითმინა თავისი ძმების მწუხარე მდგომარეობა და ააყრია დროშა კრიტოსის ხალხს განთავისუფლებისა ოსმალოს კლანჭებისაგან. ევროპის სახელმწიფოებმა შეერთულებული ძალით დაუწყეს საბერძნეთს ტუქსაა, ნუ ეხმარები კრიტოსელებს, ნუ არღეეე მსოფლიო მყუდროებას, დე კრიტოსელები დაემორჩილონ თავის კანონიერ მთავრობას, ითარეთ კი არა, მორჩილებით მოითხოვთ შეწყალება ოსმალოს მთავრობისაგანაო. მაგრამ ეს ხმამ მარტო ახლანდელი ამბავი არ არის. მას აქვს, რაც საბერძნეთი განთავისუფლდა, ეს მეექვსეთ არის, რომ კრიტოსელები, ოსმალოს მთავრობისაგან მეტით შეეწუროებულნი, შეიჭიკინ ევროპას და თხოვენ შუამდგომლობას თვით ამ სახელმწიფოებს, რომელნიც ახლა მთელ ამტყუნებს ამბოხებისათვის, მოგვიქციეთ ყურადღება და დაგვიხსენით უსამართლობისაგანო. მაგრამ, როგორც მოგეხსენებათ დიპლომატიას გული არა აქვს თანაგრძნობისა; მისთვის სულ ერთია, ვინც უნდა იტანჯებოდეს, ოღონდ მის საკუთარ ინტერესებს არა მოაკლდეს-რა. მაგრამ ევროპის ერნი, რომელთაც თვით თავიანთ სახელმწიფოებისაგანაც მოდგომოთ აუარებელი მწუხარება, ასე გულ-ციცეთ არ ეკიდება სხვა ერის ტანჯვას. ამას უკეთელ დიპლომატიასა არა რწმამს-რა და ყოველთვის მზათ არის სხვა ერის, როგორც მაგალითათ საბერძნეთის, ტანჯვა-ეაებას თანაგრძნობა გამოუცხადოს და ძალა დაატანოს თავიანთ სახელმწიფოებს ბოლოს მაინც სამართლიანობის გზას დაადგენ.

აი, ამით აიხსნება ის გარემოება, რომ ევროპის სახელმწიფოებნი ამ ქვამთ ერთობით ეეღარ ტუქსაეენ საბერძნეთს და მათ შორის თან-და-თან უფრო იჩენს თავს უთანხმობა.

იმ დროს, როდესაც სახელმწიფოებმა განიზრახეს საბერძნეთის შემოზღუდვა ჯაეშნით გემებით, იტალიიდან, საფრანგეთიდან, ეერმანიიდან და ინგლისიდან უფრო და უფრო დიდი თანაგრძნობა

ნებით მებრძოლათ გამოსული რაზმები თან-და-თან მრაველდებიან.

ამ ბოლო დროს დიდი სახელი გაითქვა გმირობისა კრიტოსის კუნძულზე ბერძნის პოლკოვნიკმა ეასო�მა, რომელიც ახლა მთელი კრიტოსის კუნძულის მეამბოხეთა თაოსნობს და არას ეპუება ევროპის ჯაშუშნანი გემების ყუმბარებს. თიბერელის დამდეგს საბერძნეთის სახელმწიფომ თავის ჯაშშნანი ფლოტით დიდი სამხედრო სამზადისი და საგზალი გაგზავნა კრიტოსის კუნძულზე. ამასთანავე გადიყვანა იქ სამი ათასი მხედარი ეასოსის თაოსნობით. მას აქვთია იბრძვის გმირულათ ეასოსი კრიტოსის კუნძულზე და სადაც კი შეხედა ოსმალოს ჯარს, მუსრი გაიკლო. ის ჯერ კიდევ ახალგაზდაა და როდესაც თავის თანამომძმეების საშველათ მიისწრაფოდა, გულზე დაიწერა: ან სიკეთილი, ან კრიტოსის განთავისუფლება ოსმალოს მტარვალობისაგანო. შესანიშნავია, რომ ამ ბოლოს დროს კაცებთან ერთათ საბერძნეთის ქალებიც ეწყობიან რაზმებათ სამშობლოს თავისუფლებისთვის.

—

რა ბოლო ექნება ასეთს გამწვავებას აღმოსავლეთის საქმეებში?—აი, ძმიმე საკითხი, რომლის გამოც მთელი ევროპის სახელმწიფოები ძმიმე საგონებელში ჩავარდნილან. იმათი სამწუხარო. ახლა ის არის, რომ მათ სურდათ სათავეშეე ჩაექროთ ბრძოლის ცეცხლი, მაგრამ, როგორც ახლა ჩანს, მათ ვერ მოახერხეს კრიტოსის კუნძულზე გაჩენილი ცეცხლი დროზე მოეშთოთ, და ახლა ეს ცეცხლი საბერძნეთის მხარესაც გადმოვიდა და ლამის მთელ ოსმალეთს მოედგას. ამ დღეებში ლეპენტემა უკვე მოგვიტანეს ამბები, რომ თესსალიაში საბერძნეთსა და ოსმალეთ შორის კიდევ მომხდარა შეტაკება.

ლიპლომატია აქ ეეღრას გაუწყობს. მეტი ღონე არ არის, ევროპის სახელმწიფოებმა უნდა მიუშვან ერთმანეთზე საბერძნეთი და ოსმალეთი. თუ რა გამოვა აქედან, ამას შემდეგ მოგითხრობთ.

მაზალოვი.

„ᲙᲐᲒᲚᲘᲡᲘ“ ᲙᲘᲠᲘᲡᲗᲝᲜᲓᲔᲜᲪᲘᲔᲑᲘ.

ᲛᲝᲜᲓᲝᲚᲘ ერთი ქალაქი კი არა, ერთი სახელმწიფოა ყოფილა. აქ სულ სხვანაირი ცხოვრებაა, კონტინენტის ცხოვრებისაგან ძალიან განირჩეკა. ძალიან მაკვირაც ერთი გარემოება: ერთი მხრით, ხალხი ახალ ეკონომიურ პირობებშია ჩაფლული, ფულის შემტენით გატაცებულია (ისე, როგორც დანარჩენ ევროპაში), მეორე მხრით, ის ძველებურ სანტიმენტალურ-ოჯახურ ნიადაგზე დგას, რაც დანარჩენ ევროპაში გამქრალია. აქ ცხოვრების ახალ შინაარს ვერ გაუქერია ძველებური დამოკიდებულება. ინგლისის ცხოვრება, აი, ასეთი და კიდევ სხვა მრავალნაირი კონტრასტების შეერთებაა...

აქ გავიცანი რამოდენიმე პირი, რომელიც ჩვენებურ შაიქიის საქმეს აწარმოებს. როგორც იმით გადმომცეს, ერთი ძალიან ცუდი საქმე გვემართება და ჩვენში კი ამას არ ვრძნობენ, მგონია. ინგლური ბაზარი ეკარგვის ჩვენებურ შაიქეს და მით ეკარგვის ჩვენ მხარეს ის ორიოდე გროში, რასაც ინგლისი გვიგზავნიდა. საქმე იმაშია, რომ ინდოეთში ზღვის პირას შაიქეს მადნები აღმოჩენილა და ინგლისელები უკვე შედგომიან მის წარმოებას. აი, ამის მოლოდინშა აქაური ბაზარზე ფასი დასწია იმას ქვეითი, რაც ჩვენებურ მაწარმოებელს საკონელი უღირს და ამიტომ ვეღარ ყიდიან. გაყიდეა წაგება იქნება. ამათი ბრალი აქედან გამოსელა ერთათ ერთია: ჭიათურის რკინის გზის ტარიფის შემცირება, ისე რომ ფუთზე 10 კაპ. მაგიერ $1^1/_2$ კაპ. უნდა დარჩეს. მხოლოთ ამ შემთხვევაში შეიძლება ინდოეთის შაე-ქვას შეეცილოს და ბაზარი შეინარჩუნოსო. ერთ აქაურ ფაბრიკანტს უთქვამს: კეკასიის და ინდოეთის შაე-ქვა ერთ და იმავე ფასათ რომ შემოგვაძლიონ, ინდოეთის ქვას ეარჩევ, რადგანაც ის კეკასიისას თვისებით ჯობიაო. ცხადათ, ჩვენი ქვა ცოტა უფრო იაფათ უნდა გაიყიდოს, ვინემ ინდოეთის. ერთი სიტყვეთ ის $8^1/_2$ კაპ., რომელიც ნაზინას მიაქვს, როგორც გადმოტანის ბაჟი, (ეს უფრო ბაჟია, ვინემ ტარიფი) გაუქმებულ უნდა იქმნას, აქ მაშინ შეიძლება ჩვენებური მაწარმოებელი საკონელი $8^1/_2$ კაპ. ნაკლებათ გაყიდოს და მით ბაზარი შეინარჩინოს. აქ ასეთი ამბრია.

***

ქ. განჯა. ამ ერთი კვირის წინათ ქ. განჯაში მოგზაცდა ყოფნა. იქ რკინის გზის სადგურზე ერთ ჩემ ნაცნობთაგანს შეეხედი და სხეათა შორის მითხრა, „წიგნთ-საცავში შეეიდეთო“. მე, ბეერი რამ მოკითხავე და გამგონია განჯელების წიგნთ საცავ-სამკითხველოებზე, იმათი მოქმედება მაინტერესებდა და დიდი სიხარულით წავედეკ წიგნთ-საცავში, რომელიც იქეე სადგურის ერთ ოთახშია მოთავსებული. მიეედით თუ არა, კარებზე, შემდეგი განცხადება წავეკითხე, რუსულათ და ქართულათ: უსიამოვნების ასაცდენათ, უმორჩილესათ ეთხოვთ, ვინც წიგნთ-საცავის წევრი არა არის, არ შემოეიდესო. მეც, როგორც არა წევრი წიგნთ-საცავისა, კარებში გაეჩერ-

დი. ჩემმა „ნაკრბმა შემომხედა და დამეკითხა: „რას გაჭერდი, რატომ არ შემოდიხარო“, მე განცხადებაზე მიუთითე და ეუთხარი — წერი არა ვარ ლა, ეი, თუ უსიამოვნება რამ შემახვედრონ-მეთქი. იმან მომკიდა ხელი და შემიყვანა. იქ დაგეხდა გამგე წიგნთ-საცავისა და სამკითხველოსი ბ-ნ გ-ძე და ორი კონდუქტორი, რომლებიც გაზეთების კითხულობდენ. ბ-ნ გამგე გაეცალნი და მკითხველებისთვის რომ ხელი არ შეეკეტნალა, გარეთ გამოვედით მე, გამგე და ჩემი ნაცნობი. ლაპარაკი დავიწყეთ სამკითხველოს შესახებ. ბ-ნ გამგემ ამიხსნა სამკითხველოს პირობები: თითოეულ წერის შამოაქეს წელიწადში თითო მანეთი, მეტი არაფერია; წერის მეტს სხვას არაფის არ შეუძლია აქ შემოსვლა და კითხვა არც ფასით, არც უფასოთ; ეისაც სურს კითხვა, უსათუოთ წერით უნდა ჩაეწეროს. თუ გაგდე ვინმე შემოსვლა, ჯერ ზრდილობიანათ ეთხოვეთ გაბრძანდეს და თუ არ ინება, აქეე ქანდარმებს ეეტყეეი და ისინი სულ ცემა-ტყეპით გამოგაგდებენ. ამასთანავე მომიყეა, თუ როგორ გამოუგდია ქანდარმს ერთი კაცი იქიდან, როდესაც იმას რაღაცას კითხეა დაეწყო; ისეთი სიამოვნებით ჭ სიცილით მოჰყეა ამ ამბავს, რომ განეეიფრებოდით.

აი, მაგალითათ, თქვენო, მითხრა ბ-ნ გამგემ, კითხეა რომ მოისურეოთ, სანამ არ ჩაეწერებით წერეთათ, ეერ შეხვალთ და ეერ იკითხეთო. მე დრო ბეერი მქონდა და ძალიანაც მინდოდა წამეკითხა რაღაც, ფასით მაინც, მაგრამ რადგანაც ამნაირ პირობებზე ყოფილი დამყარებული აქაური წიგნთ-საცავის სამკითხველო, თავი დავანებე და მთელი რეგ-ცარსაათი უბრალო ხეტიალში დავკარგე. სადგურის ქანდარმები მუქთათ სარგებლობენ სამკითხველოთი, რადგანაც ისინი საპირონი ყოფილან არა წერითა გამოსაძეებლათ.

ბ-ნ გამგე ამ პირობებს ძალიან მტკიცეთ ასრულებს, რისთვისაც არა ეითარ სასყიდელს არ იღებს. — სასურველია, რომ ეს პირობები ცოტათი მაინც შეცვალონ: კერძო მკითხველებს ფასი გადაახდეინონ და ნება მისცენ შესელისა და კითხეის. ამით სამკითხველო, ეგონებ, არას დაკარგავს, სამკითხველოს წერები, თითქმის, სულ რეანის გზის მოსამსახურეებია. — საკეირველია ღმერთმანი, სხეგან, სადაც სამკითხველო და წიგნთ-საცავენი გახსნილი. მკითხველებს სანთლით ეძებენ, ჰპატიჟობენ კიდეც, და აქ, განჯაში, სადაც შედარებით უფრო განეეთარებული ხალხია, არამც თუ მუქთათ არ უღებენ სამკითხველოს კარებს კითხეის მსურველეთ, ფასითაც კი არ უშვებენ.

* * *

სოფ. სუჯდა (ოზ. მაზრა) ეს სოფელი ჯუმათის რკინის გზის მახლობლათ მდებარეობს და ახალი გაშენებულია. „ჩიტი კურკანტელს ეერ გაბანანო“ რომ იტყე

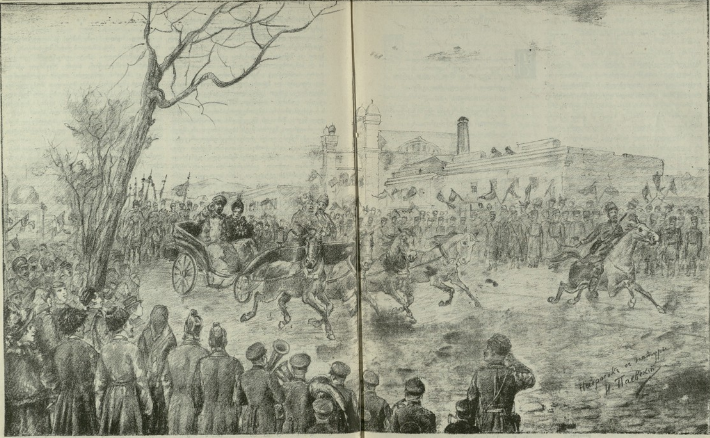

თ. გ. ს. გალიცინის შემოსვლა თფილისში.

***

ტყიბულელი (ქუთ. მაზრა.) ამას წერნიან „ყველის“ ერთ ნომერში საყეედური იყო გამოთქმული: „ნუ თუ ისე უმეზობელია ოკრიბა, რომ მის შესახებ ჩვენ ყურნალ-გაზეთებში კრინტს არაენ ძრავსო“. ეს საყეედური თითქმის საფუძველიანია. მართალი რო ეთქვათ ოკრიბის ცხოვრებიდან, რა შემთხვეევა უნდა აღნიშნოს გაზეთმა თავის ფურცლებზე, როდესაც აქ არაფე თუ ოკრიბის სხვა-და-სხვა ნაწილებში, არამედ თვით ტყიბულშიაც, სადაც ამ ქამთან აქაური საბოქაულო „რეზიდენციაა“, მცხოვრებლებს არაენ თარ საზოგადო კეთილ საქმისკენ საბიდნიერო ბიჯი არ გადუდგამთ? რამდენი ხანია ცდილობს პატეეცემული აქაური ბოქაული, რომ ამ დაბაში ერთი სკოლა ააგებინოს მცხოვრებლებს, მაკრამ არ იქნა!. დღესაც ამ საქმისათვის იყეენ მოწეეულნი ბ-ნ ბოქაულისაგან აქაური „ნახშირაძეები“ „დიდ-რუბაძ ეები“ და სხ. ბ-ნ ბოქაული ეუბნებოდა მათ: „სკოლის შენობის მასალას ან უფასოთ, ან ნახეარ ფასში მაინც ვიშოვით სახაზინო ტყიდან, მასწაელებლის ჯამაგირისაც ორ წლის სამოსწავლო მთავრობა კისრულობს, ასე რომ თქვენგან წლიურად ასი, ასოცი მანეთის მეტი არ მოითხოვება მასწაელებლის ჯამაგირისათვის, და ერთი სკოლა აეგოთო, მაკრამ თქვენც არ მომიკედეთ: „რათ გვინდა სკოლა, ეს აქეს მისი თავიო“ დაჭიელეს „ტიკჭორაშელებმა“. —„ეისა აქეს იმის თავიო“! მოდი და ნუ გაგიკვირდებათ: იმთგანი უმეტესობა ათასობით ითელის და აწყობს ყუთებში: (რუმბებმა და ნახშირმა ცოტა შემოსავალი იცის განა?). ამა, ერთი უთხარით ამ ეაკბატონებს, ამა თუ იმ სოფლის მოხელეს, ან მთავრობის პირს ეუჩიელოთ თქო, თუ მაშინეე არ ამოფრრიალონ „ხუთ-ხუთიანი“. თეითონაც კეირაობით იხეტიალებენ ქუთაისში სხვა-და სხვა სასამართლოების კარებზე და როდესაც მათი შარიან ჭორიკანა საჩიერები უქმით ჩაიელის ხოლმე, ასე გაიძახიან: „ჩვენ ყველა წაგვაჯირკალებსო“. ეაი, ეაი, რომ ახია ამათ თავზე, თუ ეინმე მართლა წაჯირკალებდეს.

დამსწრე.

თუშური სიმღერები.

IV. *)

ᲗᲣᲨᲘᲡ [1]) წისქვილის ქალი ატირდა—
თორლეანის [2]) ნათელ [3]) ეარეო:
საგალობელსთ და-ძმათ_დაგე�cia ცანიო:
გეერდით მომიკლეს ძმაი ივანე—
სისხლის მიბრუნეს ტბანიო;
ძმისა მარჯეენ-მარცხენა უბეში ჩამიწეიანო.
მიღმართეს დაღისტნისკენაო,
„ადექი, ქალო, ნუ ტირი,
გამოგეყე—ადათარს ტეეეიბისაო“,
გარდამიეელეს დაღისტნის მთებს—
გზას ეალფებდი ცრემლითა;
გზა-გზა ჩაენაეე საყურ-ბეეედი—
მდეეართ მინიშნონ გზანაი
გარდამიყეანეს დაღისტანს,
ჩამაგდეს სატეეეოშიაე;
წინა დამიგდეს კეიცისა ხორცი,
დანა�cia ზეედ გამოეყოლეებია—
ტარიდ ეგ შეი გიშრისა.
„ეამიდი, ქალო, რად არ ეამ—
ადათ არს ტეეეობისაო?“
ქმარსა ჩემსა მითხრიდით,
მაღლ შამაირტყას ხმალია.
სოფლათ ეერას ჩამოეალის,
მთაზე დახოცის მწყემსები—
მამრ გამიშრება თვალთა ცრემლია.
შაირის მოშაირე—
ომალოს [4]) ქალი თმიანი;
მოშაირეს გამომეზავნიდით
ტყეე-ეაბა ნაეოჭიანი.

(შემდეგი იქნება)

*) ის. „ᲙᲚᲘᲡ“ № 14.

[1]), [2]) თუშების სახელები.

[3]) თუშ. ქალის სახელი.

[4]) სოფ._მთის თუშეთში.

არხეოლოგიური მოგზაურობა.

ᲐᲢᲣᲜᲘ 16 ᲘᲜᲘᲡᲘᲡ 1896 Წ.

ფილის ოთხი საათი არ იქნებოდა. ბუნება ჯერ კიდევ ძილის მანტიაში იყო გახვეული, ჩვენ რომ ᲒᲖᲘᲡ შეეფაქეთო: მიეე შურებოდით ატენის სიონის სანახაოათ მე და ჩემი მეგობარი. მისი რა მოგახსენოთ და მე კი გული საგულეს აღარ მქონდა: მეგონა დაეტკბებოდით ატენის ხეობის ნაძვნარ-ფიქნარით და ბოლოს—დიდებული ტაძრის ცქერით! მაგრამ, ეჰა, ჩვენი ფრთა-შესხმული ფანტაზია უეცრათ გაიფანტა, გაქრა და ხელში, ბრილიანტის მაგიერათო, რაღაც შუშის ნამტვრევი შემრჩა. რომ ეს ასეა, განეაგრძოთ. გზა მიეეება ტანას წყალს. მოგზაურობის დროს, ჩვენი ყურადღება მიიქცია პირველათ „წედისმა", რომელიც, ეახუშტის დროს, „ᲔᲜᲘᲐᲮᲐᲒᲝᲜ ᲮᲔᲮᲚᲘᲐᲜᲘ" ადგილებათ ითელებოდა, მაგრამ დღეს შეუბრალებელ ადამიანს ცეცხლზე გარეჯული ღორისთვის დაუმსგავსებია! გვერდით ჩამოადინა წედისს წედისი-ხეეი, რომელიც ერთვის ტანას მარცხნიდან. აქ, წედისა არის წედისის-ციხე და წმ. გიორგის ეკლესია. წინთ წედისი სოფელი ყოფილა, მაგრამ, ᲩᲔᲓᲘᲡᲘ რომ დამშეიდებულა, მცხოვრებლები ამდგარან და მაღლობიდან დაბოლობᲗᲐ—ᲮᲘᲠᲘᲡᲗᲐᲕᲘᲗ, ჩამოსულან, იქ დაბინავებულან და ეკლესიაც აუშენებიათ წმ. გიორგის სახელობაზე. ᲩᲘᲠᲔᲚᲘᲐᲜᲘᲡ კარის ბეᲯᲨᲘ ახლაც მზეცრულათ აწერია"... ᲔᲒᲠᲔ ᲐᲛᲐᲠᲔᲘᲐᲜᲘᲗᲘ ერთი სტრიქონი, რადგან თეთრათ გაუელესია... „შვილების ბესარონᲗ მღვდლის ანდრია, იაკობ, სოლომონᲗ, გაბრიელ და ნინია, ᲐᲛᲐᲜᲘᲐ დდდ ანაᲮᲜᲣᲗ აღაᲨᲔᲜᲔ ეკლესია ესე ᲬᲘᲓᲘᲡ გიორგის ᲬᲔᲓᲘᲡᲘᲡ ᲯᲘᲠᲘᲡᲗᲐᲜᲘᲗ ᲩᲔᲜᲘᲗᲐᲜ ᲡᲐᲛᲝᲜᲐᲒᲝᲛᲐᲓ ᲭᲣ „ᲣᲗᲝᲗ", ეს ᲭᲝᲠᲝᲜᲘᲙᲘᲡᲗᲐᲜ ᲣᲯᲠᲘᲡ 1801 ᲬᲔᲚᲘ.

მარჯვენთ ტანაში ჩადის ეერის-ხეეი. ამ ხეᲮᲝᲜᲐᲡ მეტათ მაღალ სერიდან დარეჯათ დაცქერის დიდი და მაგარი ეერის-ციხე. მის მიღმა სამხრეთით არის ᲨᲐᲥᲠᲘᲡ თავის მსგავსი მთა, რომლის თხემზე აუგიათ ქართველებს „დანაᲮᲘᲡᲘᲡ ᲬᲘᲓᲐ გიორგი". მართლა, რომ „ᲓᲐᲜᲐᲮᲘᲡᲘᲡᲐ" ეს ალაგი: საიდანაც ᲒᲜᲔᲓᲐ გიხედო, თვალწინ გიდგას. ამ ᲬᲘᲤᲔᲠᲒᲚᲔᲜᲔᲑᲔᲚᲘ „ᲗᲘᲗᲚᲘ ᲥᲐᲠᲗᲚᲘᲡ ᲤᲐᲜᲚᲘᲡ" ᲐᲛᲮᲝᲜᲔᲑᲘᲗ ᲒᲐᲒᲝ, ᲒᲐᲜᲘᲗᲚᲔᲑᲣᲚᲘ, ᲨᲔᲛᲪᲔᲓᲐᲠᲐ არ უნდა იყოს ამის მოქმედი, სანამ ხეობაში შეᲮᲘᲓᲔᲗᲘᲗ, ᲒᲖᲐᲨᲘᲔᲗ ᲨᲔᲒᲮᲘᲓᲔᲗᲐᲜ ᲬᲛ. ᲑᲐᲠᲑᲐᲠᲘᲗ და ᲬᲛ. თეᲓᲝᲠᲘᲗ ეკლესიები თავის სანახაᲝᲑᲘᲗ.

ᲡᲐᲛᲬᲣᲮᲐᲠᲝᲐ, აქაც ᲒᲘᲪᲔᲠᲐ ᲪᲔᲚᲘᲡ ადამიანი ᲑᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲨᲔᲜᲔᲠᲘᲗᲐᲜ დამᲐᲑᲘᲜᲔᲯᲠᲔᲑᲘᲡᲐ: ᲪᲔᲚᲐᲠᲔᲣᲚᲝᲛᲐ აქაც ᲦᲐᲠᲘᲑᲐᲛ ჩანს, ამ ეკლესიებიდან იწყება ნამდვილი ხეობა. საკეირველია და თან გასაოცარი ადამიანის მოკᲛᲔᲓᲔᲑᲐ: მასᲗᲐ ᲝᲠᲘᲛᲔᲠᲘ ᲠᲐᲠᲘ ძალა: ერთი წარმატების ძალა და მეორე—უგუნურების. რისთვისაც უᲑᲠᲫᲛᲝᲜᲐ და სისხლი ᲣᲪᲘᲠᲘᲜᲐ გაᲩᲘᲠᲔᲑᲘᲡ დროს წარმატების ძალას, მᲨᲕᲘᲓᲝᲑᲘᲐᲜᲝᲑᲘᲡ დროს, წინ სელის მაგიერ, ᲮᲨᲘᲠᲐᲗ მეორე ᲮᲔᲚᲘᲗ გაუოᲮᲠᲔᲑᲐ მისე უგუნურᲗᲐᲗᲐᲕᲘ რაც ᲪᲮᲚᲐᲓᲐ საუᲯᲣᲜᲘᲡ განᲨᲔᲚᲔᲑᲐᲨᲘ დაიკეᲗ ქართველᲗᲐᲛᲔ, დღეს მისგანვე ᲝᲯᲮᲯᲒᲜᲔᲑᲐ მᲨᲘᲠᲘᲜᲐᲠᲘᲜ ᲗᲔᲣᲤᲝᲜᲘ. ის ალაᲯᲔᲑᲘ, რომᲔᲚᲗᲐᲗ ᲡᲐᲮᲐᲠᲗᲕᲘᲡᲐ კი „გაუᲮᲠᲝᲓᲐ" ᲨᲘᲨᲘᲜ, დღეს მიკიᲗᲔᲜᲘᲡ ᲑᲝᲚᲔᲚᲔᲑᲐᲗ გადᲬᲔᲚᲘᲪᲔᲚᲘᲐᲜ. ასეთია ᲐᲢᲔᲜᲘᲡ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐ! ᲗᲛᲘᲗᲔᲜ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐ ᲮᲠᲘᲠᲜᲐ კᲚᲔᲒᲔᲑᲘᲗᲐᲜ გადᲐᲕᲚᲘᲪᲣᲚᲘᲐ, ᲐᲛᲘᲠ ᲔᲠᲘᲡᲚᲘᲗ მᲔᲜᲘᲐᲜᲘᲡ ᲐᲛᲘᲗᲐᲜ ᲢᲧᲣ ᲛᲔᲝᲠᲔᲗᲘ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ „ᲜᲐᲠᲘᲜᲯᲐᲚᲘᲡᲐ-ᲪᲘᲮᲔᲑᲘᲗ". ᲛᲘᲗᲮᲠᲘᲗ რა საკითხაია? ტყის აკეᲯᲘᲡ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲐ, მიწა წყალმა ჩამორეცხა და დარჩა მარტო გაᲨᲘᲨᲕᲚᲘᲜᲐ, ᲒᲐᲚᲣᲙᲘᲐᲜ ᲙᲚᲔᲒᲘ-ᲥᲠᲘ. ᲐᲛᲘᲡ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲘᲗᲘ ᲐᲓᲘᲠᲚᲐᲗ ᲒᲐᲜᲘᲗᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲐ, თუ რათ გაᲮᲨᲘᲠᲐᲗ ᲜᲘᲐᲮᲘᲠᲘᲜᲘ და სეᲛᲪᲣᲐ ᲐᲢᲔᲜᲘᲡ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐᲨᲘ. ᲐᲡᲔ და ᲐᲛᲯᲐᲠᲐᲗᲐᲜ, ᲝᲪᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲐᲜ ᲡᲐᲡᲘᲣᲚ ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲤᲐᲜᲢᲐᲖᲘᲐ, ᲠᲝᲛ ᲬᲐᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲓᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲛᲝᲠᲗᲣᲚᲘ ᲐᲢᲔᲜᲘᲡ ᲮᲝᲠᲝᲑᲘᲡ ᲑᲐᲪᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜᲐᲮᲐᲕᲔᲑᲣᲚᲘᲐ! ᲒᲔᲒᲝᲜᲐ ᲩᲐᲛᲝᲜᲐᲒᲝᲜᲘᲡ ᲓᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜᲐᲮᲐᲕᲔᲑᲣᲚᲘᲐ, ᲒᲐᲛᲝᲬᲛᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲛᲘᲡ ᲛᲝᲛᲓᲔᲒᲘᲡ, ᲗᲐᲜᲐ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐᲨᲘ ᲨᲔᲒᲮᲘᲓᲔᲗᲘᲗ, ᲒᲖᲐᲨᲘᲔᲗ ᲨᲔᲒᲮᲘᲓᲔᲗᲐᲜ ᲬᲛ. ᲑᲐᲠᲑᲐᲠᲘᲗ და ᲬᲛ. თეᲓᲝᲠᲘᲗ ეკლესიები თავის სანახაᲝᲑᲘᲗ.

ᲡᲐᲛᲬᲣᲮᲐᲠᲝᲐ, აქაც ᲒᲘᲪᲔᲠᲐ ᲪᲔᲚᲘᲡ ადამიანი ᲑᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲨᲔᲜᲔᲠᲘᲗᲐᲜ დამᲐᲑᲘᲜᲔᲯᲠᲔᲑᲘᲡᲐ: ᲪᲔᲚᲐᲠᲔᲣᲚᲝᲛᲐ აქაც ᲦᲐᲠᲘᲑᲐᲛ ჩანს, ამ ეკლესიებიდან იწყება ნამდვილი ხეობა. საკეირველია და თან გასაოცარი ადამიანის მოᲛᲔᲓᲔᲑᲐ: მასᲗᲐ ᲝᲠᲘᲛᲔᲠᲘ ᲠᲐᲠᲘ ძალა: ერთი

ᲬᲐᲠᲛᲐᲢᲔᲑᲘᲡ ძალა და მეორე—ᲣᲒᲣᲜᲣᲠᲔᲑᲘᲡ. რისთვისაც უᲑᲠᲫᲛᲝᲜᲐ და სისხლი ᲣᲪᲘᲠᲘᲜᲐ გაᲩᲘᲠᲔᲑᲘᲡ დროს წარმატების ძალას, მᲨᲕᲘᲓᲝᲑᲘᲐᲜᲝᲑᲘᲡ დროს, წინ სელის მაგიერ, ᲮᲨᲘᲠᲐᲗ მეორე ᲮᲔᲚᲘᲗ გაუოᲮᲠᲔᲑᲐ მისე უᲒᲣᲜᲣᲠᲔᲑᲐᲗᲐᲕᲘ რაც ᲪᲮᲚᲐᲓᲐ საუᲯᲣᲜᲘᲡ განᲨᲔᲚᲔᲑᲐᲨᲘ დაიკეᲗ ქართველᲗᲐᲛᲔ, დღეს მისგანვე ᲝᲯᲮᲯᲒᲜᲔᲑᲐ მᲨᲘᲠᲘᲜᲐᲠᲘᲜ ᲗᲔᲣᲤᲝᲜᲘ. ის ალაᲯᲔᲑᲘ, რომᲔᲚᲗᲐᲗ ᲡᲐᲮᲐᲠᲗᲕᲘᲡᲐ კი „გაუᲮᲠᲝᲓᲐ" ᲨᲘᲨᲘᲜ, დღეს მიკიᲗᲔᲜᲘᲡ ᲑᲝᲚᲔᲚᲔᲑᲐᲗ გადᲬᲔᲚᲘᲪᲔᲚᲘᲐᲜ. ასეთია ᲐᲢᲔᲜᲘᲡ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐ! ᲗᲛᲘᲗᲔᲜ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐ ᲮᲠᲘᲠᲜᲐ კᲚᲔᲒᲔᲑᲘᲗᲐᲜ გადᲐᲕᲚᲘᲪᲣᲚᲘᲐ, ᲐᲛᲘᲠ ᲔᲠᲘᲡᲚᲘᲗ მᲔᲜᲘᲐᲜᲘᲡ ᲐᲛᲘᲗᲐᲜ ᲢᲧᲣ ᲛᲔᲝᲠᲔᲗᲘ, ᲠᲝᲒᲝᲠᲪ „ᲜᲐᲠᲘᲜᲯᲐᲚᲘᲡᲐ-ᲪᲘᲮᲔᲑᲘᲗ". ᲛᲘᲗᲮᲠᲘᲗ რა საკითხაია? ტყის აკეᲯᲘᲡ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲐ, მიწა წყალმა ჩამორეცხა და დარჩა მარტო გაᲨᲘᲨᲕᲚᲘᲜᲐ, ᲒᲐᲚᲣᲙᲘᲐᲜ ᲙᲚᲔᲒᲘ-ᲥᲠᲘ. ᲐᲛᲘᲡ ᲨᲔᲛᲓᲔᲒᲘᲗᲘ ᲐᲓᲘᲠᲚᲐᲗ ᲒᲐᲜᲘᲗᲚᲔᲑᲣᲚᲘᲐ, თუ რათ გაᲮᲨᲘᲠᲐᲗ ᲜᲘᲐᲮᲘᲠᲘᲜᲘ და სეᲛᲪᲣᲐ ᲐᲢᲔᲜᲘᲡ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐᲨᲘ. ᲐᲡᲔ და ᲐᲛᲯᲐᲠᲐᲗᲐᲜ, ᲝᲪᲘᲜᲔᲑᲘᲗᲐᲜ ᲡᲐᲡᲘᲣᲚ ᲩᲔᲜᲘᲡ ᲤᲐᲜᲢᲐᲖᲘᲐ, ᲠᲝᲛ ᲬᲐᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜ ᲓᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲛᲝᲠᲗᲣᲚᲘ ᲐᲢᲔᲜᲘᲡ ᲮᲝᲠᲝᲑᲘᲡ ᲑᲐᲪᲣᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲓᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜᲐᲮᲐᲕᲔᲑᲣᲚᲘᲐ! ᲒᲔᲒᲝᲜᲐ ᲩᲐᲛᲝᲜᲐᲒᲝᲜᲘᲡ ᲓᲐᲜᲐᲮᲔᲚᲘᲡᲗᲐᲜ ᲓᲐᲛᲘᲡᲐᲒᲐᲜᲐᲮᲐᲕᲔᲑᲣᲚᲘᲐ, ᲒᲐᲛᲝᲬᲛᲔᲑᲘᲡᲗᲕᲘᲡ ᲐᲛᲘᲡ ᲛᲝᲛᲓᲔᲒᲘᲡ, ᲗᲐᲜᲐ ᲮᲝᲠᲝᲑᲐᲨᲘ ᲨᲔᲒᲮᲘᲓᲔᲗᲘᲗ, ᲒᲖᲐᲨᲘᲔᲗ ᲨᲔᲒᲮᲘᲓᲔᲗᲐᲜ ᲬᲛ. ᲑᲐᲠᲑᲐᲠᲘᲗ და ᲬᲛ. თეᲓᲝᲠᲘᲗ ეკლესიები თავის სანახაᲝᲑᲘᲗ.

ᲡᲐᲛᲬᲣᲮᲐᲠᲝᲐ, აქაც ᲒᲘᲪᲔᲠᲐ ᲪᲔᲚᲘᲡ ადამიანი ᲑᲣᲜᲔᲑᲘᲡ ᲨᲔᲜᲔᲠᲘᲗᲐᲜ დამᲐᲑᲘᲜᲔᲯᲠᲔᲑᲘᲡᲐ: ᲪᲔᲚᲐᲠᲔᲣᲚᲝᲛᲐ აქაც ᲦᲐᲠᲘᲑᲐᲛ ჩანს, ამ ეკლესიებიდან იწყება ნამდვილი ხეობა. საკეირველია და თან გასაოცარი ადამიანის მოᲛᲔᲓᲔᲑᲐ: მასᲗᲐ ᲝᲠᲘᲛᲔᲠᲘ ᲠᲐᲠᲘ ძალა: ერთი

რებს რამდენიმე საკენის სიმაღლიდან ტანსა ხეის გაღმა მხარეს სამხრეთით და ჩრდილო-აღმოსავლეთით. მდინარიდან არის ამ სიმაღლეზე ამოყვანილი მაღალი ქვეტკირის კედელი ეწოს სიფაროოეთისთვეთი სიონი შიგნითაც და გარეთაც თლილი ქვაა აქეს მოხდენილი გუმბათი და დახურულია ლარონი-ნთ. კარები დატანებულია სამხრეთისკენ და ჩრდილოეთისკენ. მოყვანილობით არის ნამდვილი კვადრატი. შიგნით მხატვრობა ყოფილა სულ ერთიანთ და ცხოველ წამლითაც ყოფილა ნაკეთები მაგრამ დღეს ერთობ დაშავებულია. სიმეტრია შიგნით საოცარი აქეს. ქვის კანკელი დამყარებულია ალიბასტრის სვეტებზე. მასთან ერთი გარემოებაა შესანიშნავი: საყდრის დასავლეთის ნაწილი შიგნით ისეთივე მოყვანილობის არის, როგორც აღმოსავლეთის, ე. ი. კანკელი რომ აღმოსავლეთიდან აიღოთ და დასავლეთისკენ გადადგთ, არაფითარი შესწორება და შეკეთება არ დაჭირდება და ვერც ვინ გიგებს, თუ ეს ასე არ ყოფილა წინეთაც. მხოლოთ ერთი განსხვავებაა ამ ნაწილებში: დასავლეთის ნაწილში კამარაში მაცხოვარია დახატული, აღმოსავლეთისაში კი—ღვთისმშობელი, რომლის სახელზეცაც აგებულია ტაძარი. კედლში გარედან რამდენიმე ალაგას არიან ქვიდან გამოკვანდაკებულნი წმინდანი, მაშინებელნი და, ეგონებთ, მეფენიც, მაგრამ, სამწუხაროთ, უწარწეროთ. ეს სურათებია დასავლეთის, ჩრდილოეთის და აღმოსავლეთის კედლებზე. საზოგადოთ კი, რამდენთაც საამო სანახავია გარედან, იმდენთვე ღარიბია ჩვეულებრივ ჩუქურთმით.

დღეს ეს ეკლესია სავსეა ღამფრებით, ასე რომ შეუძლებელია გუმბათის დანახვა, ისე მაშაებულია მათგან. სოფელიც, უგუნური სოფელიც კი, სიცხის დროს, შიგ საქონელს ერეკება! საკვირველია, რატომ ან მღვდელი და ან პატრონები ყურადღებას არ აქცევენ ამისთანა ნაშთს. დღეობაც ცოდნიათ აქ აღდგომის მეორე დღეს და, თუ რმ, დიდძალი ხალხიც იკრიბება. ამბობენ, სამის წლის შემოსავალი რომ შეუნახონ, განაახლებს კიდეცაო. არ ვიცი, რამდენათ მართალია ეს, მაგრამ სასიქადულო კი არ არის ატენის ხეობის მეპატრონეთათვის, რომ ეს დიდებული ტაძარი აშენებული ბაგრატ მეოთხის დროს (1027—1072 წ.) ასე უღმრთოთ ინგრეოდეს ჩვენის უგუნურობის გამო.

სამხრეთის კედელზე არის ასომთავრულათ შემდეგი წარწერა:

1) „სახელითა ღთისათა მე გრ-ვნლმნ მრეანის (მირიანის—ბროსსე) ყმამნ

2) თარხონის (თარხნის—ბროსსე) ძისამნ ატინისა (ატენის—ბროსსე) ციხს თემნ ავაგნ ატნს სხლნი.

3) და ქოლბგი მას ერმსა ოდს ადდ ღნ ძლიერმნ მფთა მფმნ

4) ბგრტ ობრძნეს მიწასა მთსა მირანს ჰტრნსა ჩემსა

5) სეფესა ზოვარსა შიდა ქლაქსა (ქალაქის—ბროსსე) შენებაჲ გაიმარჯოვეა ღნ

6) და ბედმნ მეფბის მთისამნ ეითა სწადდა მფბსა მთსა ეგრე

7) აეშენეთ დრბზი და ქლქი შეეგიწყალნს მფბამნ მთმნ სსხლნი ადგილნი და საქლბაეგენი.

8) მკეიდრდ ნებიერობით გეიბოძნა მრნს (მირიანის—ბროსსე) და ყმათა მისთა რლთაცა შენებაჲ

9) შენებაჲ შეეძლო მე ავაგე სახლი და ქოლბაგი და შეეწირე წსა სიოონსა

10) ატენისა სყფლსა წდისა ღთის მშობლისა (მშობლის—ბროსსე) სალცელად ჰგიანშცა ოკე ძრიელი

11) მეფთა მფ[illegible] ბგრტ სეეასტოსი (1027—1072 წ.) და ძე მათი გი კტი და სალოცელად სლისა მრნ მიწისა მთისა

12) გამზრდელისა პატრონისა ჩემისა თვინ დაედდე ღღე თეეღოროობაჲ აღაპად

13) გარდაიკდიდეს მმა სხლისი წინამძღრი სიონისაჲ ეინცა იყოს"

ეინც იქნება ამ ტაძრის განმაახლებელი, უკეთეს ძეკალს ვერ დაუდგამს ვერც თავის თავს, ვერც წინაპრებს, და სამქე კი საშეილი-შეილოთ დარჩება. ვინ იცის, იქნება ეს ტაძარი შემაერთებელია მეთერთმეტე და მეოცე საუკუნის!!?

ა. ჭეფთოვლაძე.

ბაგონი ეოვეებშეილი და მისი „სირიკეის ხუხულა".

ბატონი იაკობ გოგებაშეილი ცნობილია ქართულ ლიტერატურაში, როგორც პედაგოგი, „დედაენის შემდგენი", და როგორც ჰოლე-

მისტი. მისი „დედა-ენა“ პირველ დაწყებით სკოლებში ხელსაშძღვანელოთ არის მიღებული. ეს ოცი წელიწადი მეტია, რაც ბ-ნ იაკობ გოგებაშვილს „დედა-ენა“ ერთთან-ერთ ცხოვრების წყაროთ გაუსია. იქიდან წლითი წლობამდე შემოუდის ორას ორმოცდა-ათ თუმნამდე. ბეერმა ქართველმა პედაგოგმა განიზრახა მისი კრიტიკულათ დაუსვება, მაგრამ ასეთმა განზილვამ ყოველთვის გამოიწია ბ-ნ იაკობ გოგებაშვილის მხრით სპოლემიკო ქარცეცხლი. ბანგრძლივმა ეარჯიშობამ პოლემიკაში „დედა-ენის“ თაობაზე შესანიშნავი ხასიათი და მიმართულება მისცა მის პოლემიკასაც. დედა ენრი ასეთი პოლემიკისა ყოველგან ერთი და იგივეა. ეტორი „დედა-ენისა“ მოკრიტიკეს ჯერ ჩაუდგება კეალში და გამოარკვევს, რომ განზრახვა მოკრიტიკისა უნდა იყოსო უსა�eლოთ იაკობ გოგებაშვილის პირადი მტრობა, მისი „დედა-ენის“ დამცირებით მისივე ცხოვრების საზრდოს მოსპობაო. მაშასადამე ყოველი „დედა-ენის“ გამხილველი, ბ-ნ იაკობ გოგებაშვილის თვალში იქცევა მის პირად მტრათ, მისი ნაწარმოების უკეთესობით შემბღალველოთ და, რადგან „დედა-ენა“ საქართველოს გონებრივ-ზნეობრივ ბუნჯგთ არის მის მიერ აღსარებული, მაშასადამე ვინც ამ წმინდათა წმინდას საქართველოს ეროს გონების საუნჯისას შეეხება, იგი მწარეთ იკვეშება თვით ბ-ნ იაკობ გოგებაშვილისაგან. აქედან ადვილი წარმოსადგენია თვით იაკობ გოგებაშვილის პოლემიკის ხასიათიც. შინაარსი ასეთი პოლემიკისა არის საოცარი. იგი შეუბრალებლათ ექცევა მოკრიტიკეს. ქვეყანაზე არ მოიძებნება არც ერთი ცუდი თვისება, არც ერთი ბოროტ-განზრახულება, რასაც კი დაიტეეს გულში კაცის გარყვნილი ხასიათი, რომ მის მოკრიტიკეს არ მიაბეოს თავზე. ამისგამო მისი პოლემიკა დიდი მეშვერმტყველებით არის ხოლმე შედგენილი, ხოლო შინაარსი პოლემიკისა კი კაცის ენისგან გამოუთქმელი ლანძღვა კინენებით შეზავდება ხოლმე. მასშია ყოველნაირი დაწამება და ეს ეყოველივე იმ მიზნით არის გამოთქმული, რომ თვით ატორმა, იაკობ გოგებაშვილმა, —თავისი თავი და თავისი მოღაწეობა ცამდის აღამაღლოს, ხოლო მოპირდაპირის ღირსება კი ქვესკნელამდის დასწიოს, განაგდებოს და მტერით ადგაოს დედამიწის ზურგიდან.

შესანიშნავია, რომ მომეტებული ნაწილი ბ-ნ იაკობ გოგებაშვილის საპოლემიკო სტატიებისა იწერება ყოველ წლობით გაზეთებულიდან მოკიდებული გასულ აკვისტამდის, ესე იგი, იმ ხანაში, როდესაც მომატებული სისხლი ტანში აბობოქრებს მას ბ ენებათაღელვა მის თავის ტანს აპობიერებს. ხხოლოთ ამით აიხსნება საოცარი შმაგი ზედმოქმედება ბ-ნ იაკობ გოგებაშვილის საპოლემიკო სტატიებისა მკითხველზე, რომელიც ძვირათ თუ გაუძღლებს ბოლოამდე მის წაკითხვას, რადგან საპოლემიკო სტატიიდან გამოდენილი ენების სუნი ისე ეთრობს მკითხველს, როგორც სპირტის ამბოხი და ამისთვის ხშირით მოხდება ხოლმე, რომ მკითხველი შუამდინაც ვეღარ ჩაიკითხავს ასეთ საპოლემიკო სტატიას და საჩქაროთ უკუვაგდებს გაზეთს, რომ მეორეთ აღარ მიეკაროს. ამიტომ ყოველი რედაქცია დიდ ზარალშია ამ ხანებში, როცა ბ-ნ. გოგებაშვილის საპოლემიკო სტატიები. იქ იბეჭდება, რადგან გაზეთს და ჟურნალს ამდენს მკითხველები შესაძრნეთ აკლდებიან.

ერთი სამაგალითო საპოლემიკო სტატიათაგანი ბ-ნ ი. გოგებაშვილისა არის ამას წინათ დასტამბული „ივერიის“ ფურცლებზე, სახელათ „ხრიკების ხუხულა“. ეს სტატია მითი უფროა შესანიშნავი, რომ ის „ივერიის“ ნომრები, რომლებშიაც იგი დასტამბა, მეტათ მოკლებულნი იყვენ მკითხველებსა.

„კეალის“ მკითხველების გასართობათ და არა დასთრობათ გადმოსეტამბავთ რამდენსმე ადგილს ამ საპოლემიკო ოხუნჯობისას:

1) მე, დიდ ბეჯგოზს ისკობ გოგებაშვილს, ბესტალოციის და დასტერგეგის უზანსანი ნიშით შემეკულს „ოხრკეცი შრომა მიმიძღვის ხალის ნაწარმოებებზედ; ჯერ ერთი ესა, რომ შემიყვარნია ისინი ხალხში, მეორე ესა, რომ რეადქცია მათი შემიგვლია, თანხმათ ბავშვის მოთხოვნილებისა. ეს ისეთს სარულს უფლისას ეგბადეკეს ჩვენ, რომ დღეის შემდეგ ჩვენ ნეკა დაუფრთოვლთ ანაკა ნეკა ანა ჯეკს“ და სხვ. მანიფესტია, მარა ჯანდაბაა!

2) „ეკეკლ-ენაში“ ანაბა ითამდე დასეკნდიდი მატარა ლეკნი (ლრამატიკა კოკეკლობს) ჩვენი სასეკლოანი მოკეტის ანკეის რეადქციათ...“

„ეროგ მიეიდე ეკეკისაკენ რეკეკდი ამ ლეკნებისა, მისი ხელათ სეფოთ ეკადეკრანდი, ეკ ეთხოეკე მას, ნეკა მოეკეს ცეკოლეკისა... და ეკიდეკ მიეიდეკ იეკი“.

„ამ ნეკანდარეოთ ეისარეკლე და ეაკა-და-ეაკ

შეგეკლე სიტყვები და ფრაზები სამარტივის გასაგებ-ლად.

თურმე ნუ იტყვით, ჩვენი სახელოვანი პესტალოცი აკაკიზე უფრესი ნიჭის პოეტიც ყოფილა და ჩვენ კი არ ეიცოდით.

3) „ᲒᲠᲔᲜᲐᲨᲘ და ᲠᲣᲡᲔᲗᲘᲡ ᲬᲘᲚᲓᲘᲡᲬᲘᲚᲝᲜᲘᲡ ᲡᲐᲓᲐᲮᲘᲡ განსაოლებაში და სასულმდგენელობის შედეგნის სკოლებისა და ოჯახობისთვის ᲒᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐᲡᲗᲕᲘᲡ, შერვანი, ᲒᲘᲯᲐᲢᲝᲠᲘᲐ, დასტერგეგანი, შენისანი ᲒᲝᲠᲒᲘᲐ“ და სხვ. ᲑᲝᲚᲛᲘ ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡᲨᲘ—გოგებაშეილი. ergo გოგებაშეილი და ზემოხსენებული მსოფლიო გენიოსები თანასწორნი ყოფილან და ჩვენ აქამომდე არ ეიცოდით.

გაუმარჯოს საქართველოს!!!

დასასრულ ბ-ნ იაკობ გოგებაშეილის დასახასიათებლად მოვიყვანთ წარსული წლის „ᲙᲐᲚᲔᲠᲘ“ № 51-ში დასტამბულ ერთი წერილის ტაეს:

„დადგა ხანა, რომლის მოწმენი ვართ ახლა ჩვენ და რომლის დახასიათებაც კარგად გამოიხატეის მხოლოდ სამკურნალო ლათინური ტერმინით „mania grandiosa“. ეს სენი ეკუთვნის სულის აეთომყოფას. დამახასიათებელი ნიშანი ამ აეთომყოფობისა არის ის, რომ ამ სენით შეპყრობილი ადამიანი თავის თავს თელის მეტს მეტ ძლიერად, ყოველის შემძლეზლად, პირველ კაცად, პირველ პოეტად (ის წერს ლექსებს), პირველ მემუზიკეთ, პირველ პედაგოგად; ყოველ გვარ ხელოვნებაში პირველად მოაქეს თავი; ის არის ჰომეროსი, შექსპირი, რუსთველი. „არ იცნობთ კრომველსო“?—დაეკითხენ ერთ აეთომყოფს.—„რას ბაძენ?“—მიუკო აეთომყოფმა.—„განა მე თეითონ არა ვარ კრომველი, იულიუს კეესარი და ნაპოლეონი? მე შეეადგენე კანონები მთელი ქვეყნისათვის“—ასე ახასიათებს ამ სენით შეპყრობილი ცნობილი სულის აეთომყოფობის მცოდნე ექიმი შიელე. „რასაც მოიხსენებს გული, ან მოიგონებს ტკეა, ყოველივე შესაძლებელია იმათთვის“—დაუმატებს მეცნიერი მეშედე.

გ. წერეთელი.

ᲩᲕᲔᲜᲘ ᲓᲠᲝᲘᲡ ᲡᲐᲛᲨᲝᲑᲚᲝᲡ ᲛᲝᲒᲒᲕᲐ.

ᲛᲝᲠᲬᲘᲡᲬᲘᲚᲜᲘ, მედიდურნი, შუბლ-შეკმეულნი
შეკრებულ დარბაზში, რომ ᲗᲐᲛᲐᲠ საქმე სანქოდა,
ᲛᲧᲣᲗᲠᲐᲓ სახით ᲪᲠᲘᲛᲔᲚᲗ თხოვეს ერთიმეორეს,
თან წარმოთქვამენ: „ოჰ, ᲨᲔᲛᲨᲝᲑᲚᲝᲜᲘ, ოჰ, ᲡᲐᲤᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲜᲘ“.
ამ დროს კი მხოლოთ მათი თვალნი, ცხს მიმართულნი,
ᲗᲔᲚᲔᲒᲣᲚ მახეს, კისერ-სამკეკრეს ᲛᲘᲛᲝᲗᲮᲝᲗᲘ ᲓᲐᲒᲔᲣᲚᲣᲚ,
ᲗᲔᲚᲔᲒᲣᲚ ᲒᲠᲘᲜᲘᲡ ᲛᲘᲠᲜᲘᲗᲘᲗᲘᲗ

ხობლებსაც ალუფრთოვანებია ბ-ნ ზემბას ოცნება. მან უძღვნა ახალ ამხანაგობას წიგნაკი მაღალი სათაურით: ,,სად არის შველა?“ ავტორი მოკლეთ მოგვითხრობს კოოპერატიული ამხანაგობების ვითარებას ინგლისში. ამასთან ის მეტის-მეტ ყურადღებას აქცევს როჩდელის დამხმარებელ საზოგადოებას, რომლის წლიური შემოსავალი—სამი მილიონი სტერლინგი (სტერლინგი—10 მან.) აკვირვებს პატივცემულ ავტორს. რა საკვირველია, ეს მას არ გაუკვირდებოდა, რომ გახსენებოდა ამ საზოგადოებასთან ერთათ კერძო პირების სიმდიდრე. – ამას წინეთ ერთი ჟურნალი წერდა, რომ ამერიკაში მილიონერს იმას კი არ ეძახიან, ვისაც მილიონი დოლარი შეძლება აქვსო, არამედ იმას, ვისიც წლიური შემოსავალი მილიონ დოლარს აღემატებაო. ამისთანა პირთა რიცხვი კი იქ მეტის-მეტათ დიდია. მაშ რაღა გასაკვირია, რომ ამდენი შემოსავალი ჰქონდეს საზოგადოებას? გარდა ამისა ისიც საგულისხმოა, რომ ბ-ნ ზემბას კოოპერატიული მოქმედება რწამს მარტო მუშებისთვის. თუ კი საქმეში სხვა კლასების წარმომადგენელი ჩაერია, მაშინ ისიც ჰკარგავს თავის იმედებს. აი, რას ამბობს ის ,,სამთო სამრეწველო ნახშირის საზოგადოების“ შესახებ: ,,არ უნდა დავივიწყოთ, რომ ,,ნახშირას“ საზოგადოება დაარსებული არის კაპიტალისტურ ტიპზე, რაც ვერას დროს ვერ შეძლებს შეჰმატოს რამ ერის სიმდიდრის ჯამს“. ეს სიტყვები აშკარათ ამტკიცებენ, რომ ბ-ნ ზემბას სრულიად არ აქვს გამორკვეული, რას ქვია ერის სიმდიდრე. მას რაღაცა ნახევრათ უტოპიური აზრი უტრიალებს თავში, მარა მისი ნათლათ გამოსახვა ვერ მოუხერხებია. საზოგადოთ კი ეჩვენება, რომ ის კაპიტალიზმს გაურბის, მარა შორს ვერ გაქცეულა. როგორც მისი წიგნაკის შინაარსიდან ჩანს, მას ძალიან მოწონს პურის მცხობელი ამხანაგობა და, თუ წევრათ არ არის (რაც საეჭვოა), წევრობაზე უარს მაინც არ იტყვის. ახლა დავეკითხოთ ბ-ნ ზემბას, ვინ აცხობს ამ ამხანაგობისთვის პურს, თვითონ ამხანაგობის წევრები თუ ნაქირავები მუშა? —რა საკვირველია, მუშა. წევრები კი რას აკეთებენ?

—მუშების ნაოფლარს ჰყიდიან, მათი შრომის ნაყოფის, სულ თუ არა, ნაწილს მაინც ითვისებენ. აი, აქ არის ექსპლოატაცია, კაპიტალიზმის სათავე. საზოგადოთ კაპიტალიზმი აგებულია სხვისი შრომის მითვისებაზე. მუშა ყოველ უწინარეს იმიტომ არის დაჩაგრული, რომ იმას კაპიტალი ართმევს მისივე შრომის ნაყოფს, ის ვერ სარგებლობს სავსებით თავის ნაჯაფარით. თუ მისი ხსნა გინდათ, უნდა მოსპოთ ის წეს-წყობილება, რომელიც მუშებს არ აძლევს შეძლებას თავისი ნაღვაწით ისარგებლონ. კოოპერაცია კი ამას ვერას დროს ვერ შეძლებს. ის, როგორც საზოგადოთ ყოველი შეერთებული შრომა, მოქმედებს ცოტა შემოსავალს შეჰმატებს მის წევრებს. მარა კოოპერაციაში რომ მუშის ხსნა დავინახოთ, ჩვენ ამით მხოლოთ თვალს აუხვევთ მშრომელს და დაუშლით მას თავისი სიღატაკის ნამდვილი მიზეზების შეგნებას და მასთან ბრძოლას.

პ. ს—ძე.

წერილი რედაქციის მიმართ.

ბ-ნო რედაქტორო! უმორჩილესათ გთხოვთ, თქვენი პატივცემული გაზ. ,,კვალის“ ერთ-ერთ უმახლობელეს ნომერში მისცეთ ადგილი ამ ჩემს წერილს.

1890 წ. ზაფხულში (თვე არ მახსოვს) კნეინა ელისაბედ წერეთლის თაოსნობით გაიმართა დაბა საჩხერეში ,,პიკნიკი“, რომლის წმინდა შემოსავალი უნდა მოხმარებოდეს მისგანვე განძრახულს ყოვლად კეთილ-შობილურს საქმეს, დაბა საჩხერეში ერთ კლასიან საქალებო სასწავლებლის დაარსებას. ,,პიკნიკს“ მრავალი საზოგადოება დაესწრო. წმინდა შემოსავალი, როგორც გვახსოვს, ოთხას მანეთს აღემატებოდა. განძრახვა პატივცემული კნეინასი განძრახვათ დარჩა და არავითარი ერთ კლასიანი საქალებო სასწავლებელი არ დაარსებულა საჩხერეში დღევანდლამდის. თუ ასეთი მცირე თანხით, როგორც 400—500 მან. არ შეიძლებოდა განხორციელება ზემოხსენებული აზრისა, იმ შემთხვევაში უნდა მიემართათ სხვა საშუალებისათვის თანხის გასაძლიერებლათ. როგორც ვხედავთ სხვა გზით თანხის გადიდება ფიქრათაც არვის მოსვლია და სასწავლებლის გახსნის საქმეც შეჩერებულია. აგერ მეშვიდე წელიწადია ,,პიკნიკის“ გამართვას შემდეგ და არ ვიცით, ვის ხელშია

ის ფული, ან რომელ დაწესებულებას ებარია? ან სარგებლობს თუ არა ამ ხნის განმავლობაში.

ბეჭედელ უკითხავთ ჩემთვის, თუ რა მდგომარეობაშია ზემოხსენებული ფული, მაგრამ მე ეერაეითარი პასუხი ეერ მომიცია, რადგან მე თვით არ ეიცი, სად და ვისთან ინახება. ამისათვის არ იქნებოდა ურიგო, რომ დიდათ პატივცემული კეთილ ინებებდეს და შეეატყობინებდეს, რომელიმე გაზეთის საშუალებით ყოველსაე წერილ „პიენიკში“ შეგროვილი ფულის შესახებ და ავრეთვე გეცნობებდეს, თვის აზრისაც, რა საზოგადო საქმეს მოხმარდეს ის ფული.

რადგან მათ მიერ განძრახული საქალებო საწყალებლის დაარსება საოცენებო განძრახვათ რჩება, ჩემს აზრით, უფროობესი იქნება მოხმარდეს ადგილობრიესაე საქველ-მოქმედო დაწესებულებას. მე მოგახსენებთ საჩჩერის საბალნო იაფ-ეასიან სამკითხველოს შესახებ. ეს სამეითხველო ეერ ასრულებს იმ დანიშნულებას, რომელიც საჭიროა მდაბიო ხალხისათეის. მიზეზი გახლავთ უსახსრობა და ხელმოკლეობა. მას არ მოეპოება იმისთანა მწერლების ნაწარმოებიც კი, როგორც აკაკის, ჭავჭავაძის და ყაზბეგის თხზულებებია, თუ არ მიეიღებთ მხედველობაში ზოგიერთ პერიოდულ გამოცემებს და შინაარს მოკლებულ წიგნაკებს. იმ ფულით, რომელიც შეპოუდის ბიბლიოთეკას წეერებისაგან სასულდგმულოთ, არამც თუ წიგნების ყიდეა არ შეიძლება, ბიბლიოთეკის წერილმანი ხარჯიც არ იფარება. ეინ იცის, რამდენ ხანს ეიქნებით მოკლებული ზემოთ დასახელებულ და სხეა მწერლების თხზულებებს, თუ სხეა რამ საშუალება არ მოუპოეეთ ბიბლიოთეკას. დროა საწეერო გადასახადს გარდა მოუპოეოთ სხეა წყაროებიც ამ გონების საზრდოს დაწესებულებას, თვარა, დღეს თუ ხვალ, ესეც მიგეეკეტება და დაეჩრბინთ ხელ-ცალიერნი, აღარც საქალბო სასწეალებელი გეექნება და ბიბლიოთეკასაც მოეკლდებით. თუ ნებას მოგეცემენ ერთ საეონისძიებო წყაროთ შეგეიძლია დაეასახელეოთ ის საზოგადო ფული, რომელიც შემოედა „პიენიკიდან“. მრავალი იმთგანი, რომელნიც იღებდენ გულმხურვალე მონაწილეობას „პიენიკის“ გამართვაში ამავე აზრისანი არიან. იმედია, პატივცემული კნეინა ელისაბედ წერეთლისაც მიემხრობა მათ განძრახვას.

მოდინსული.

ᲗᲔᲪᲓᲝᲛᲘᲡ ᲒᲐᲜᲐᲬᲘᲠᲔᲑᲐ.

„კვლის“ № 11—სტატია: მიწათ მფლობელობა ოფსეზოთში მე 219 გვერდზე, 35—36 სტრიქონებში (ზევდან) დასტამბული: „მოლათ უმიწო ბოგანო გლეხი, მართლა, ან მოიპენებს“ უნდა იყოს: „მოლათ უმიწო.. ან არ მოიპენებს“.

რედაქტორ-გამომცემელი ან. თ.-წერეთელი.

ᲡᲝᲤᲘᲝ ᲘᲠᲐᲙᲚᲘᲡ ᲐᲡᲚᲘ, ᲜᲘᲙᲝᲚᲝᲖᲘ ᲓᲐ ᲚᲣᲙᲐᲡᲘᲡ ᲘᲠᲐᲙᲚᲘᲡ ᲫᲘᲜᲘ ᲪᲘᲪᲘᲨᲕᲘᲚᲘᲡᲐᲗᲕᲘᲡ ᲐᲣᲬᲧᲔᲑᲔᲜ ნათესაეთ და ნაცნობთ, რომ ორმოცის წლისა და პარაშვიდი თვეიანთის საყვარელი დედის ᲔᲚᲘᲡᲐᲑᲔᲓ ᲫᲐᲘᲡᲝᲚᲐᲜᲘᲡ ᲐᲡᲚᲘᲡ ᲪᲘᲪᲘᲨᲕᲘᲚᲘᲡᲐ დანიშნულია ქვაშვეთის წმ. გიორგის ეკლესიაში კვირას, 6 აპრილს 12 საათზე.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

на 1897 годъ.

(четырнадцатый годъ изданія).

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ

съ доставкой и пересылкой:

На 12 мѣсяцевъ	10 р.	— к.		На 6 мѣсяцевъ			к.
„ 11 „	9 „	50 „		„ 5 „			„
„ 10 „	8 „	75 „		„ 4 „	4 „	75 „	
„ 9 „	8 „	— „		„ 3 „	3 „	50 „	
„ 8 „	7 „	25 „		„ 2 „	2 „	75 „	
„ 7 „	6 „	50 „		„ 1 „	1 „	50 „	

Доз. ценз Тифлисъ, 5 Апрѣля 1897 г. Тип. М. Д. Ротиніанца — სტამბა „დ. ᲠᲝᲢᲘᲜᲘᲐᲜᲪᲘᲡ Гол. пр. д., № 41.